

Analyse van de Nederlandse verzekeringmarkt 2019

December 2020

[kpmg.nl](https://www.kpmg.nl)

Algemene opmerkingen bij de analyse van de Nederlandse verzekeringsmarkt

Leeswijzer inzake SCR-berekeningen

Hieronder vindt u informatie inzake de SCR-berekeningen. De volgende berekeningen zijn gehanteerd:

- Market risk, counterparty default risk, life-, health- or non-life underwriting risk, intangible asset risk zijn gedeeld door de BSCR -/- diversificatie (100%)
- Diversification is gedeeld door de BSCR -/- diversificatie (100%)
- Operational risk is gedeeld door de SCR (100%)
- LACDT is gedeeld door de BSCR plus operational risk

Dit document bevat een analyse van de Nederlandse verzekeringsmarkt uitgevoerd door KPMG Financial Services.

De input van de analyse is de door DNB gepubliceerde data op 30 september 2020.

De DNB-data omvat de QRT-staten van alle Nederlandse verzekeraars onder toezicht van de DNB over de jaren 2016-2019.

Contact

Indien er vragen zijn over het uitgevoerde onderzoek of u graag een gepersonaliseerde versie ontvangt, dan kunt u contact opnemen met Ton Reijns (e-mail: reijns.ton@kpmg.nl).

Inhoudsopgave

1. Belangrijkste trends

4

2. Overzicht van de Nederlands verzekeringsmarkt

5

3. De Nederlandse schadeverzekeringsmarkt

7

4. De Nederlandse levensverzekeringsmarkt

11

5. De Nederlandse zorgverzekeringsmarkt

18

6. Outlook naar de toekomst

24

Belangrijkste trends

Verzekeringmarkt algemeen

- Daling van het aantal verzekeraars dat in Nederland onder toezicht staat van DNB zet verder door.
- Een verdere stijging in het premievolume over alle segmenten is zichtbaar in 2019. Een trendbreuk voor Leven – gezien de daling afgelopen jaren – door een eenmalige buy-out deal bij NN Levensverzekeringen.

Leven

- Beperkte wijzigingen in aantallen spelers.
- Nationale-Nederlanden Levensverzekering Maatschappij N.V. heeft haar 2019 marktaandeel versterkt met de juridische fusie van Delta Lloyd Levensverzekering Maatschappij N.V., waarmee de marktconcentratie verder is toegenomen.
- Het totale nettoresultaat van 2019 is gedaald met 6,4% (EUR +/- 211 miljoen) ten opzichte van 2018
- Ten opzichte van 2018 stijgen de premie-inkomsten met EUR 441 miljoen en dalen de uitkeringen met EUR 349 miljoen.

Schade

- Beperkte wijziging in aantallen spelers.
- Nationale-Nederlanden Schadeverzekering Maatschappij N.V. heeft haar 2019 marktaandeel versterkt met de juridische fusie van Delta Lloyd Schadeverzekering N.V. en versterkt deze positie verder met de overname van VIVAT Schadeverzekeringen N.V. in 2020.
- De premies tonen een beperkte stijging en de schadelasten zijn stabiel in 2019.
- De COR van de schademarkt bedraagt 83,7% over 2019.
- Naar verwachting zullen schadeverzekeraars als gevolg van de COVID-19-pandemie worden geconfronteerd met een hogere schadelast voor inkomensverzekeringen en een lagere schadelast voor P&C.

Zorg

- Beperkte wijzigingen in spelers en hun marktaandeel binnen de zorgverzekeringmarkt.
- Zowel brutopremies als brutoschades laten een verdere toename zien in 2019.
- In 2019 hebben verzekeraars een groter deel (t.o.v. 2018) van hun reserves ingezet om zo de premiestijging 2020 te beperken.
- Betaalbaarheid van de zorg blijft een continu aandachtsgedebied van zorgverzekeraars, zorgaanbieders en de Nederlandse overheid.
- De uitbraak van COVID-19-pandemie zal naar verwachting voor een stijging van de brutopremies & brutoschades gaan zorgen in toekomstige jaren.

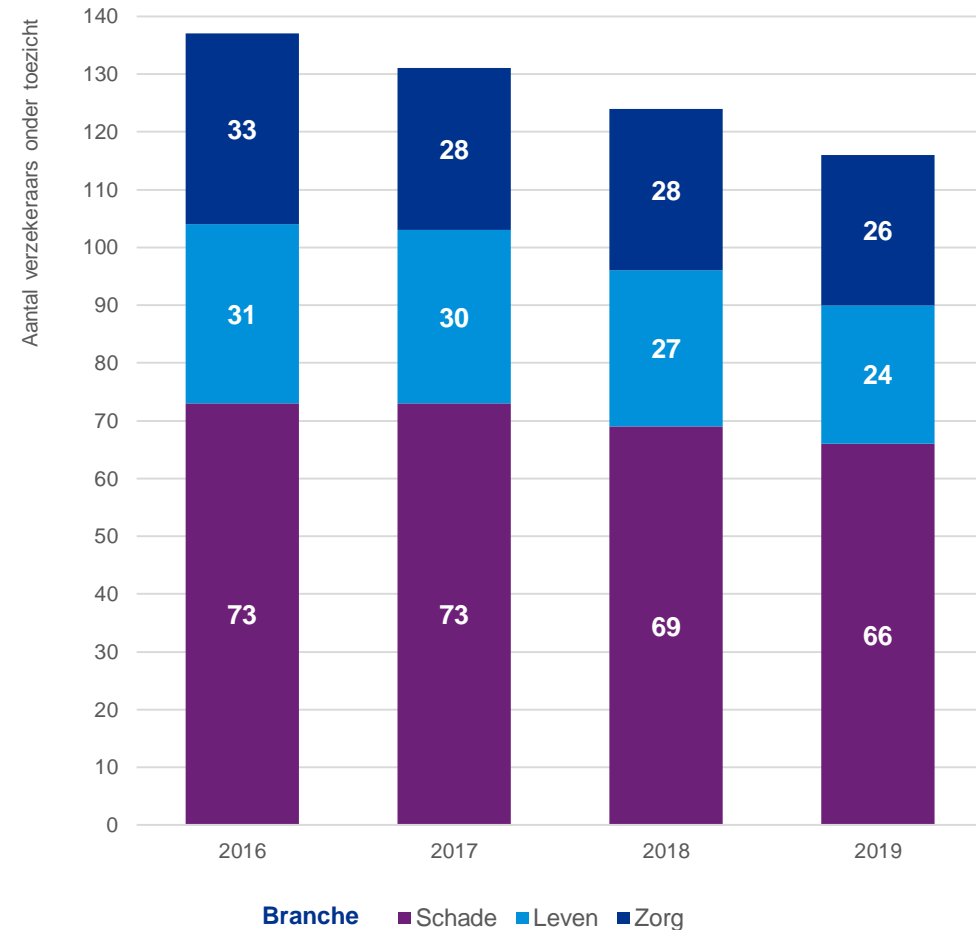

Het aantal verzekeraars onder toezicht bij DNB

De daling van het aantal verzekeraars onder toezicht DNB zet verder door

- De trend van de consolidatie binnen de verzekeringsmarkt heeft zich ook afgelopen jaar verder getoond.
- Een totale afname van acht verzekeringsentiteiten waaronder Delta Lloyd Leven en Delta Lloyd Schade die juridisch zijn gefuseerd met NN Leven respectievelijk NN Schade. Loyalis is overgenomen door ASR waarna juridische fusie heeft plaatsgevonden.
- Naast de afname van het aantal verzekeraars met een vergunning, is er ook een nieuwe verzekeraar toegetreden tot de Nederlands markt, namelijk Lemonade Insurance.

Tabel 1.1 Ontwikkeling aantal verzekeringsentiteiten onder toezicht van DNB

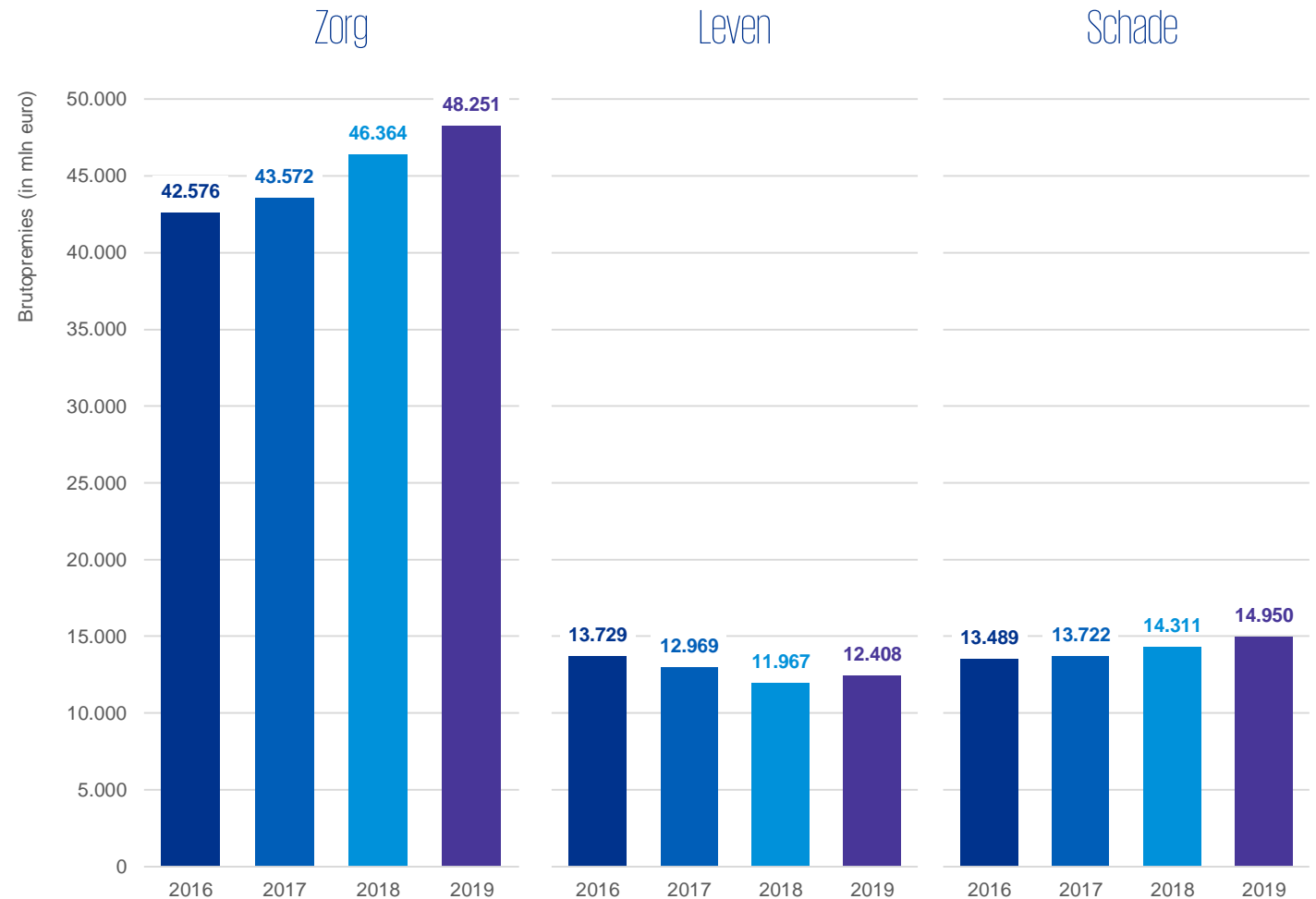

Omvang markt in miljoenen euro's over de verschillende segmenten

Wederom stijging in de premies

- De stijgende trend in de premie-ontwikkeling bij Zorg en Schade is ook in de cijfers van 2019 zichtbaar.
- Binnen Leven is een trendbreuk te zien in de afname van het premievolume. Oorzaak hiervan is een buy-out deal in 2019 van Nationale-Nederlanden voor circa EUR 800 miljoen. Gecorrigeerd hiervoor daalt de premie met ongeveer EUR 360 miljoen ten opzichte van 2018.

Tabel 1.2 Premie-ontwikkeling per segment 2016-2019

De Nederlandse schadeverzekeringsmarkt

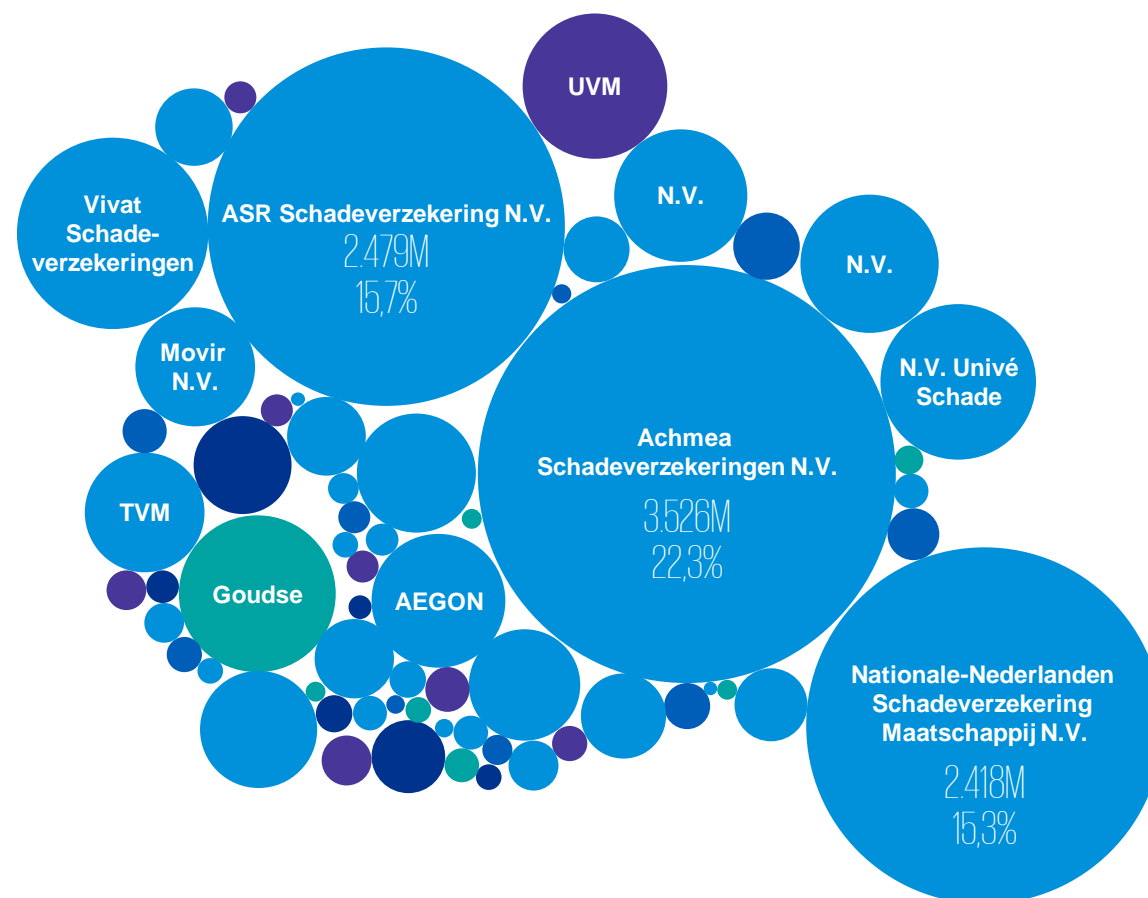

Individuele spelers

Achmea blijft marktleider schadeverzekeringen in 2019

- Achmea blijft marktleider met 22,3% (2018: 23,2%), vóór ASR met 15,7% (2018: 16,2%) en NN (incl DL) met 15,3% (2018: 10,0%, excl DL).
- De drie grote schadeverzekeraars hebben iets meer dan 50% van de markt en het resterende deel wordt verdeeld onder de iets meer dan zestig andere verzekeraars.
- Outlook 2020: het marktaandeel van NN groeit door – van 10,0% in 2018 naar 15,3% in 2019 en groeit verder in 2020 door de overname in 2020 van VIVAT Schade (4,9%) en juridische fusie met MOVIR (1,8%).

Figuur 2.1 Marktaandeel schadeverzekeraars o.b.v. brutopremie

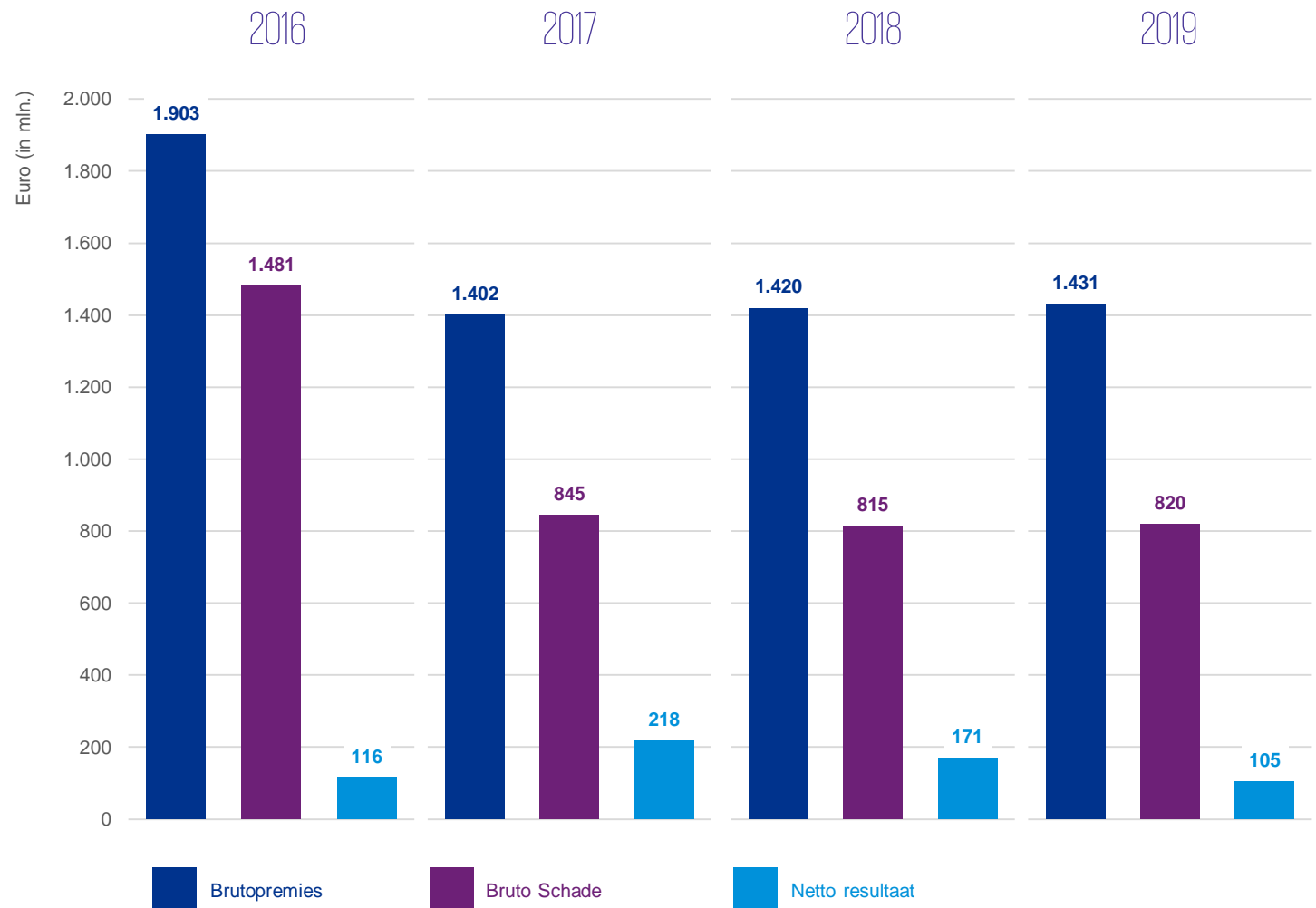
Premies, schades en resultaat

Premies, schades en resultaat*

- De premies en schades stijgen licht in 2019 maar het netto resultaat daalt in 2019.
- Er is sprake van een verzadigde schadeverzekeringsmarkt en sterke concurrentie.
- De beperkte stijging van de premies is met name verklaarbaar door beperkte groei van de markt en door het bieden van dekking van hogere schadelasten (e.g. stijgende letselschades, toename van complexiteit van schades door nieuwe technologieën en complexere risico's).
- Outlook 2020: Door COVID-19 is de verwachting dat de resultaten voor P&C (Motor/WA) gunstiger zullen uitvallen dan in voorgaande jaren en voor Inkomen (Verzuim en AOV) minder goed.

* Resultaat gedefinieerd als het verzekeringstechnisch resultaat als mede het resultaat uit beleggingen

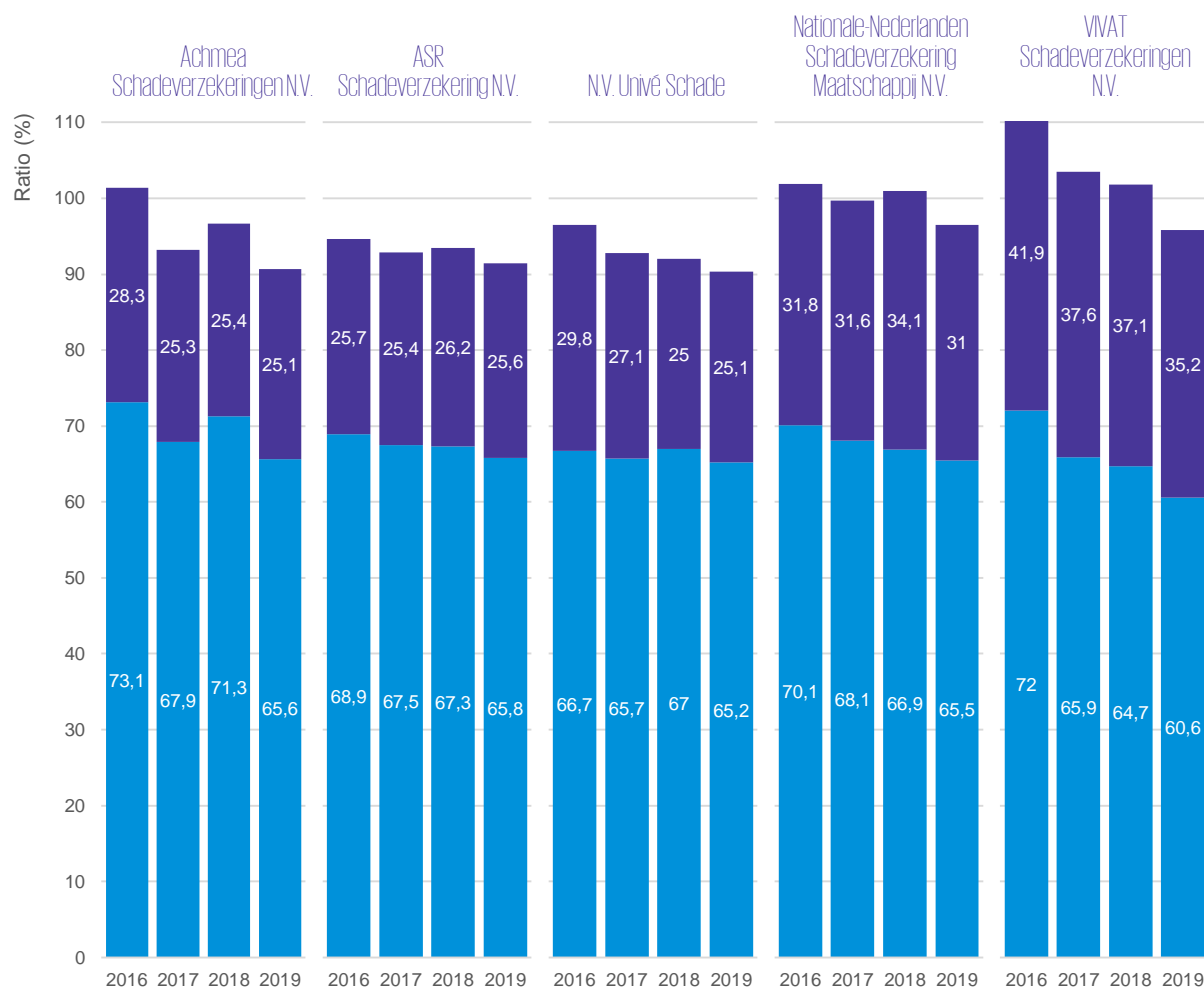
Tabel 2.1 Premies, schades en resultaat*

Combined ratio

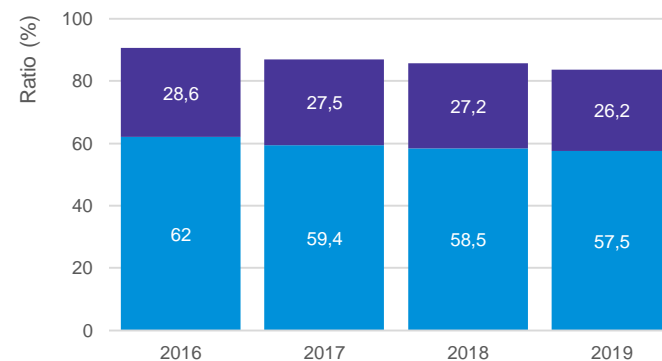
Tabel 2.2 Combined ratio schadeverzekeraars

Combined ratio*

- De combined ratio in 2019 is lager dan in 2018, door zowel een gunstiger schade- als kostenratio; 2019 kende geen (hele) grote schade-events, terwijl 2018 werd beïnvloed door de januari-storm.
- Om de schade- en kostenratio te beheersen, worden door verzekeraars maatregelen getroffen, waaronder verhoogde aandacht voor preventie, grotere inzet van data-analyses en kostenbesparingstrajecten (minder medewerkers en meer inzet van IT/robots, STP, etc.).
- Outlook 2020: De stormen Ciara en Dennis in 2020 hebben naar verwachting een (beperkt) negatieve impact op de combined ratio van 2020.

* Combined ratio: De combined ratio is uitgedrukt als percentage van de bruto premies ten opzichte van (bruto) schade en operationele kosten. Effecten van herverzekering en mutaties/onttrekkingen in de technische voorzieningen zijn niet inbegrepen.

De Nederlandse levensverzekeringsmarkt

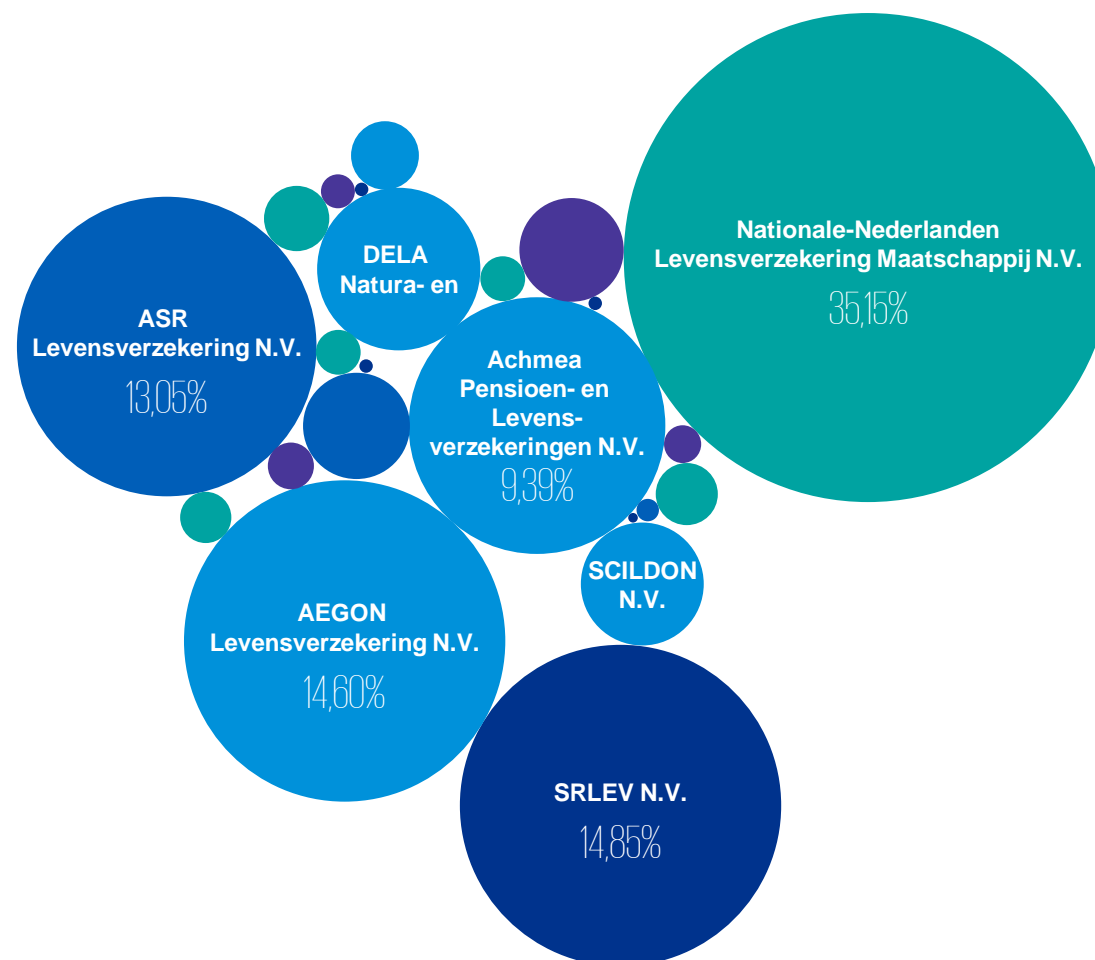

Marktaandeel levensverzekeraars

Marktconcentratie neemt toe en Nationale-Nederlanden versterkt positie als marktleider

- De figuur hiernaast laat zien dat de marktconcentratie voor levensverzekeraars versterkt is met de juridische fusie van NN Leven met DL Leven in 2019. Het marktaandeel van NN Leven is iets meer dan 1/3, zowel gemeten op basis van de totale activa (34,8%) als gemeten op brutopremies (35,2%). Aegon is nummer 2 met 19,6% marktaandeel op basis van totale activa en 14,6% op basis van brutopremies. Nummer 3, SRLEV, en nummer 4, ASR, liggen dicht bij elkaar als het gaat om het marktaandeel. Met Achmea maakt dit de top 5 van de Levensbranche compleet.
- In totaal heeft deze top 5 spelers ongeveer 90% van de markt in handen.

Figuur 3.1 Marktaandeel levensverzekeraars o.b.v. brutopremies

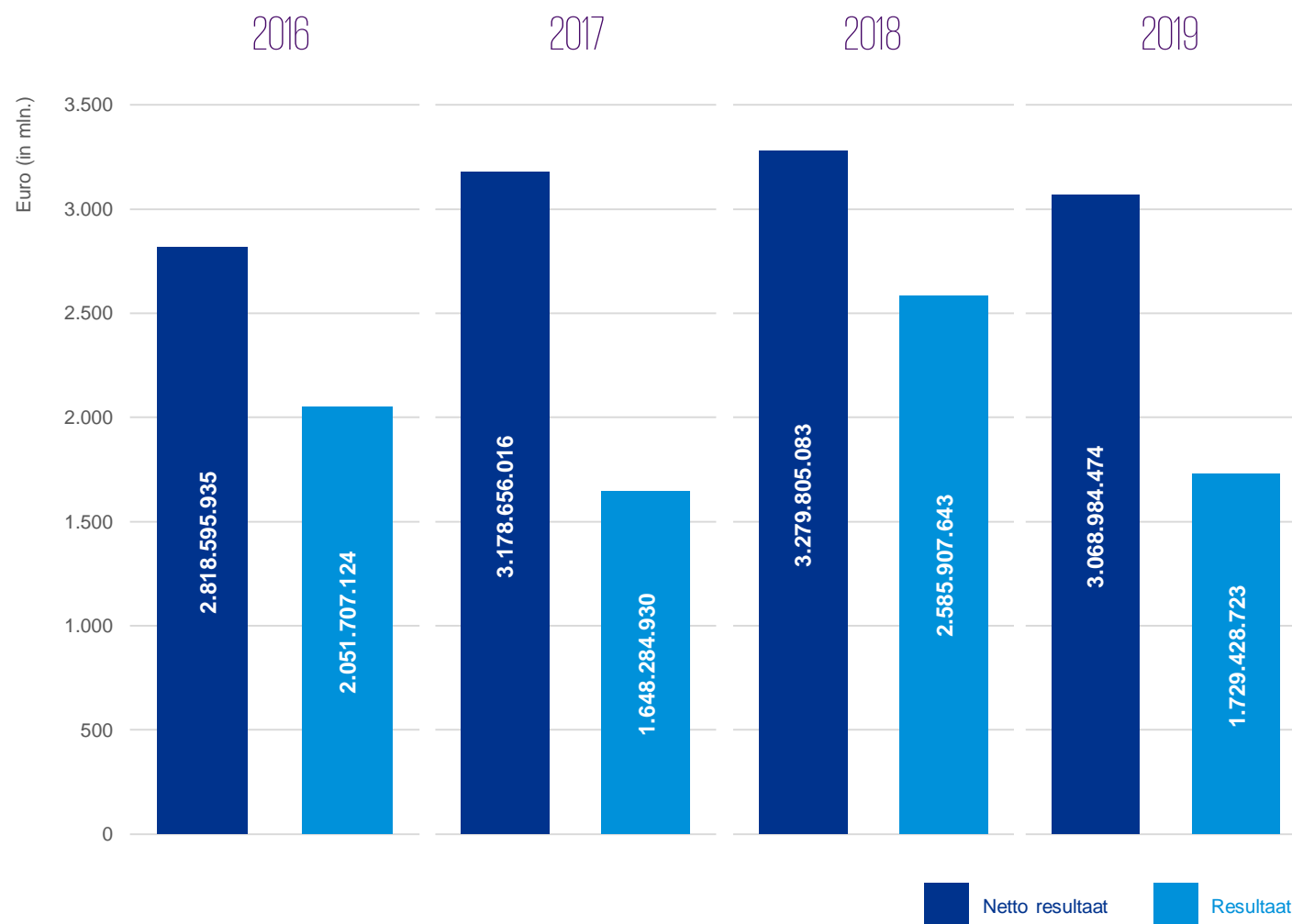

Premies, schades en resultaat

Het netto- en technisch resultaat daalt

Het nettoresultaat van 2019 is gedaald met 6,4% ten opzichte van 2018. In de cijfers van 2018 is Delta Lloyd nog als aparte entiteit weergegeven aangezien de juridische fusie in 2019 heeft plaatsgevonden. De daling van het resultaat wordt mede ook verklaard door de buy-out deal bij Nationale-Nederlanden.

Tabel 3.1 **Winstgevendheid levensverzekeraars**

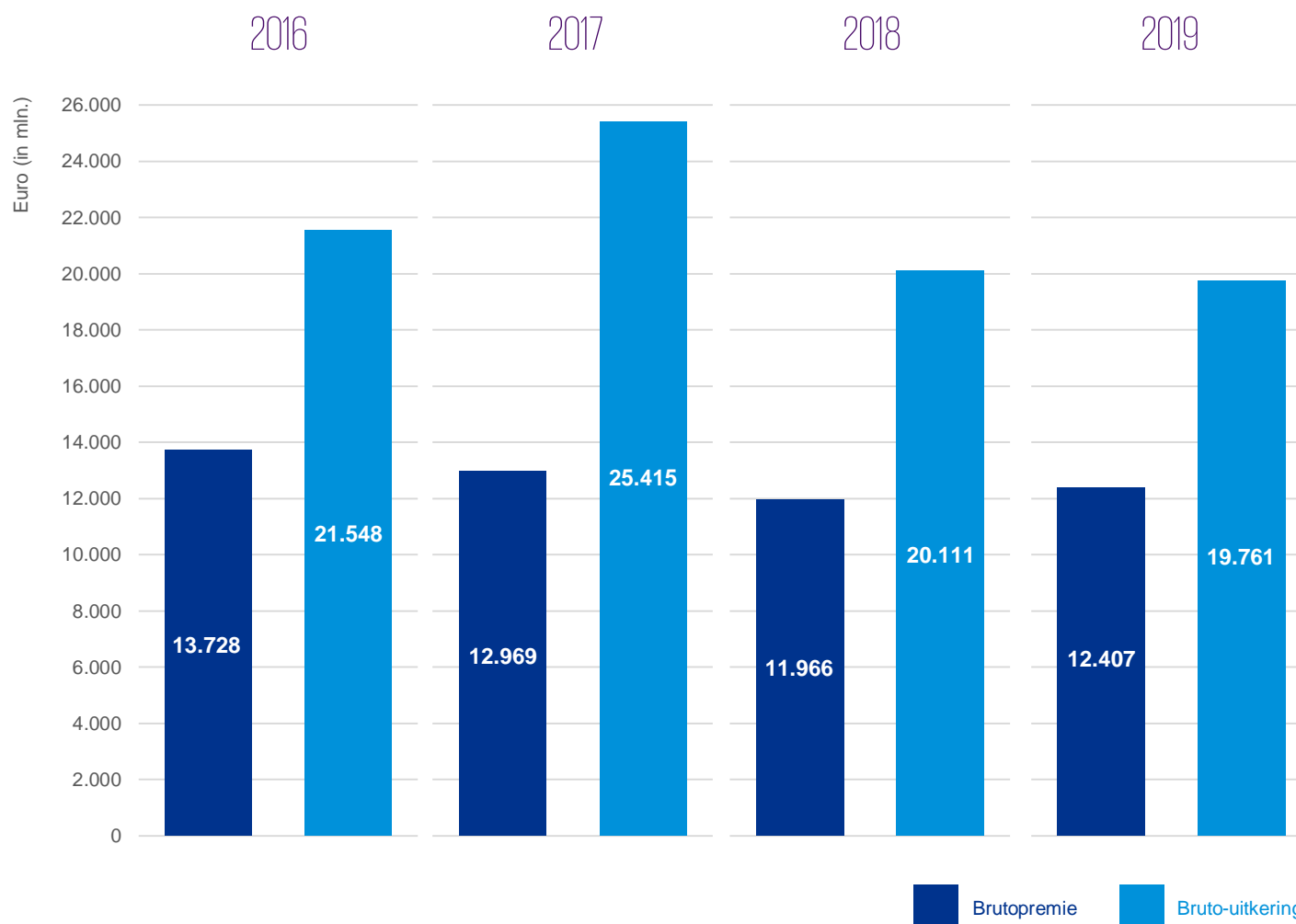

Premies, schades en resultaat

Meer premie-inkomsten, lagere uitkeringen

- Op totaalniveau zien we een toename van EUR 441 miljoen (3,7%) in de premie-inkomsten tussen 2018 en 2019, waarvan circa EUR 820 miljoen wordt verklaard door koopsom bij NN Leven in 2019 inzake Chemours.
- De bruto uitkeringen dalen van 2018 naar 2019 met circa 1,7% (EUR 349 miljoen).

Tabel 3.2 **Brutopremies vs. bruto-uitkeringen**

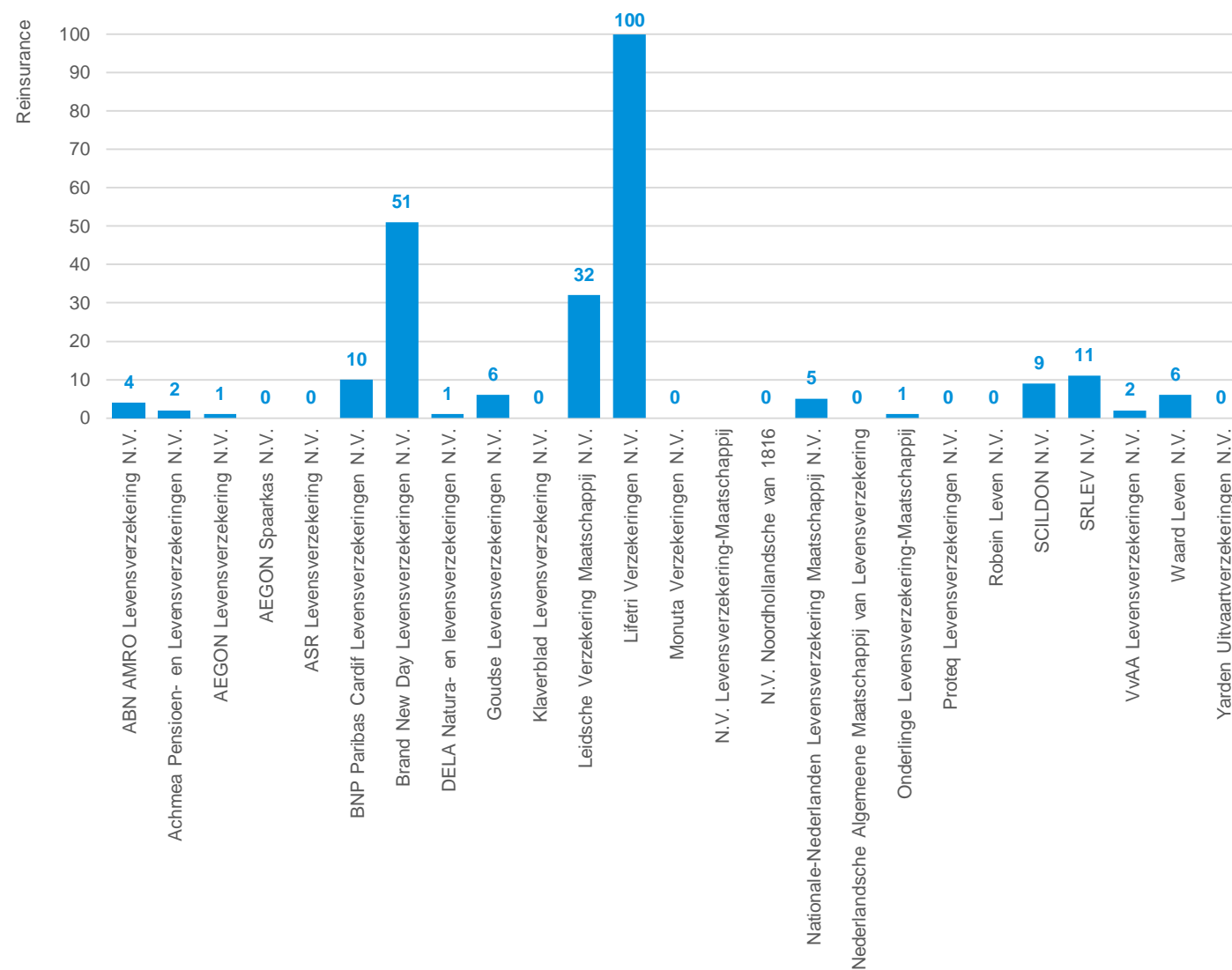

Herverzekeringen

Herverzekering verschilt per entiteit

- Deze grafiek laat het percentage herverzekerde premies ten opzichte van de totale brutopremies per entiteit zien. Deze grafiek is opgesteld om te analyseren in hoeverre de entiteiten verschillen als het gaat om de strategie inzake herverzekerden.
- Op een aantal uitzonderingen na (Lifetri, Leidsche Verzekering Maatschappij en Brand New Day), zien we dat het herverzekeringsdeel in het algemeen onder de 10% is.

Tabel 3.3 Herverzekering per entiteit

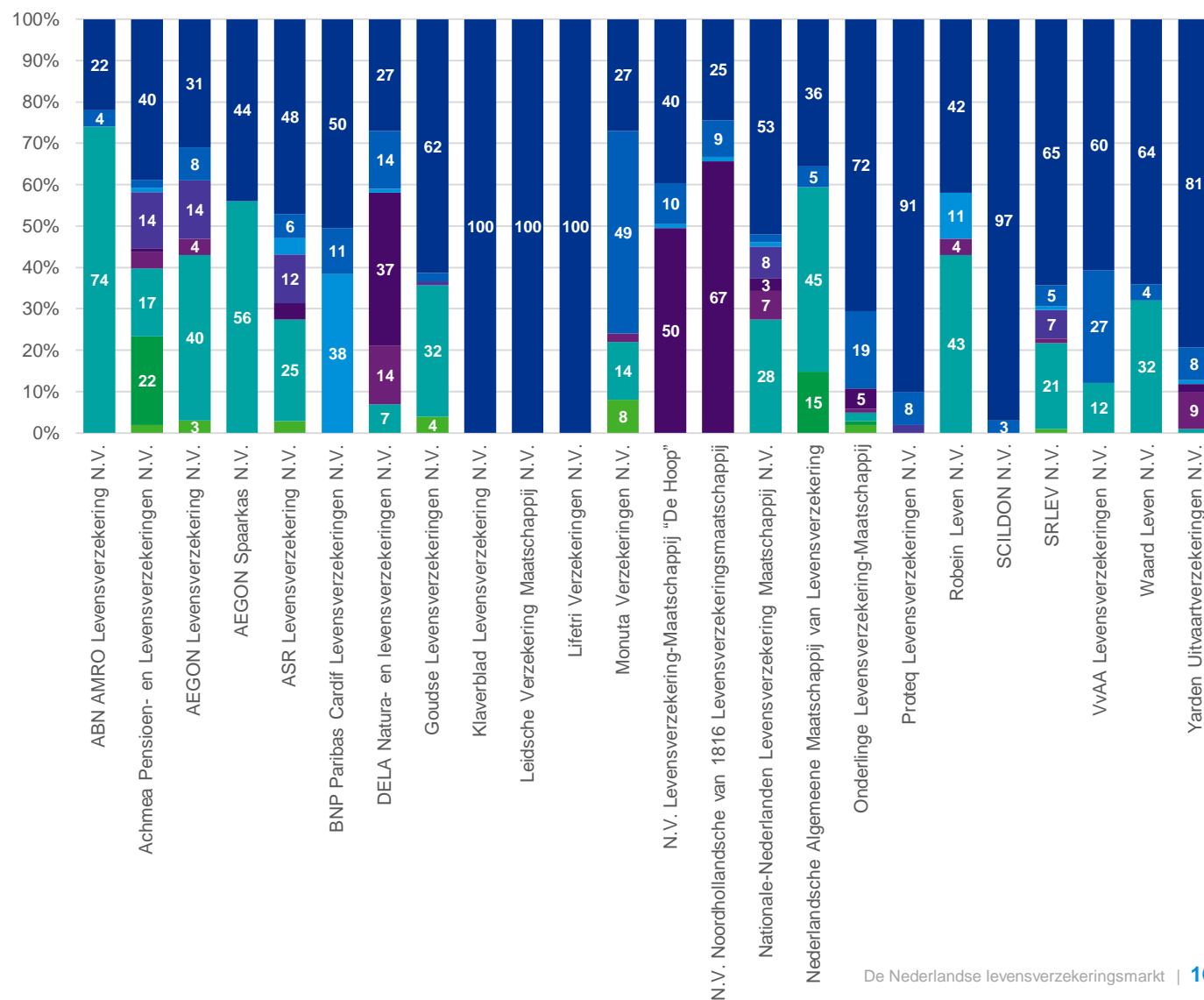
Samenstelling beleggingen

De samenstelling van de beleggingen verschilt per entiteit

- Uit de cijfers blijkt dat de verzekeraars relatief het meest beleggen in 'bonds'; bij NN Leven is dit 53% en bij SRLEV 65%. Aegon belegt het grootste gedeelte van haar beleggingen in 'loans and mortgages', circa 40% (en 31% in 'bonds').
- Achmea belegt 22% in 'other'. Volgens de jaarrekening zijn dit voornamelijk beleggingen in geconsolideerde entiteiten en cash and cash equivalents die verband houden met beleggingen in fondsen en depots voor risico polishouders.

Tabel 3.4 Type beleggingen per entiteit

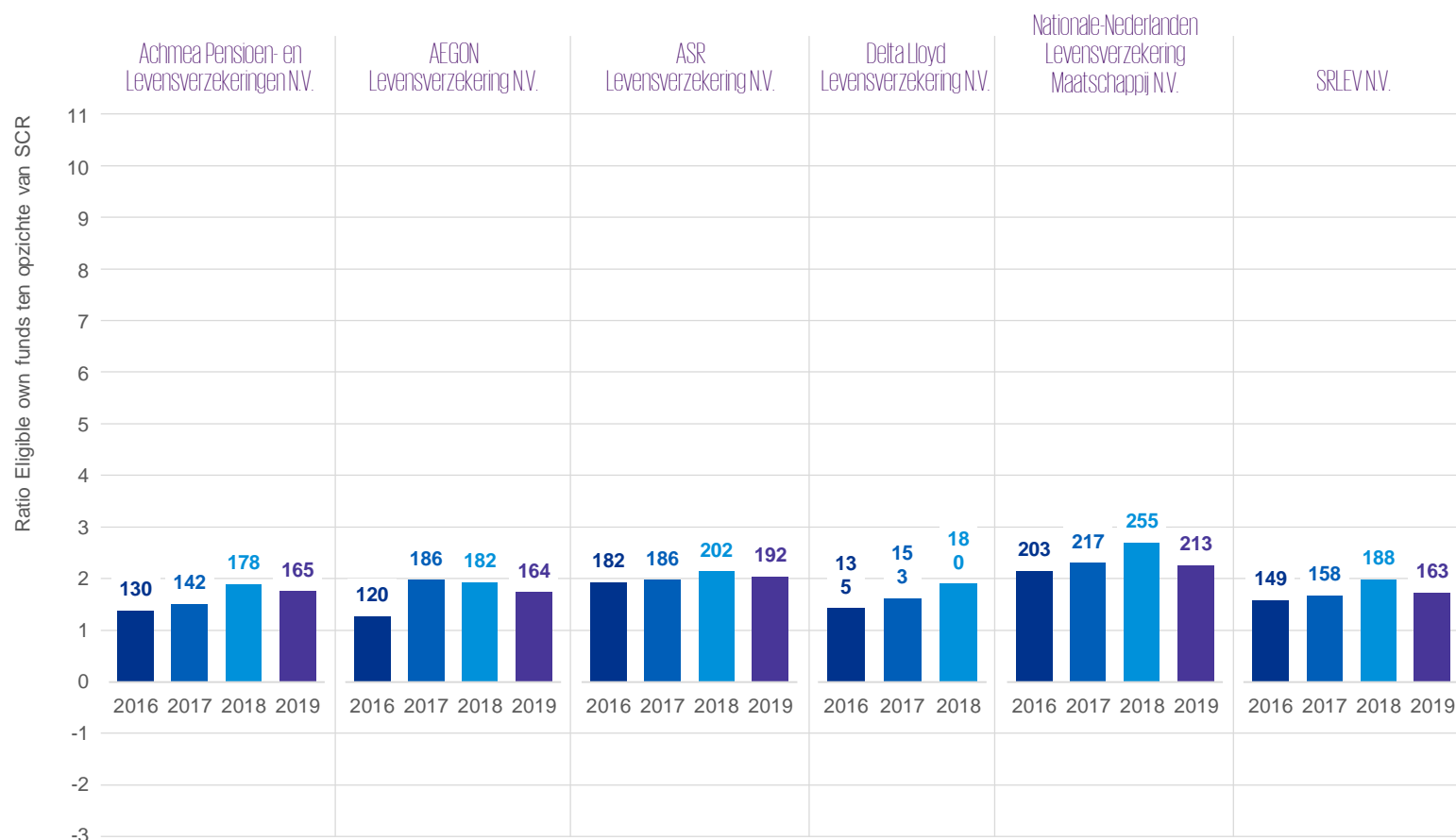

Solvency II-ratio levensverzekeraars daalt

Eind 2019 is, ten opzichte van eind 2018, voor veel verzekeraars de solvabiliteitspositie afgenomen. De voornaamste reden is, volgens de verzekeraars, de wijziging in marktomstandigheden: de rentecurve lag eind 2019 lager dan eind 2018. Daarnaast is de volatiliteitsaanpassing (VA) eind 2019 met 18 basispunten gedaald. Beide wijzigingen hebben een sterk verhogend effect op de verplichtingen die per saldo groter was dan de stijging van de waarde van de beleggingen. Het netto-effect leidde met name tot een verlaging van de ratio.

Tabel 3.5 Ontwikkeling Solvency II ratio

De Nederlandse zorgverzekeringsmarkt

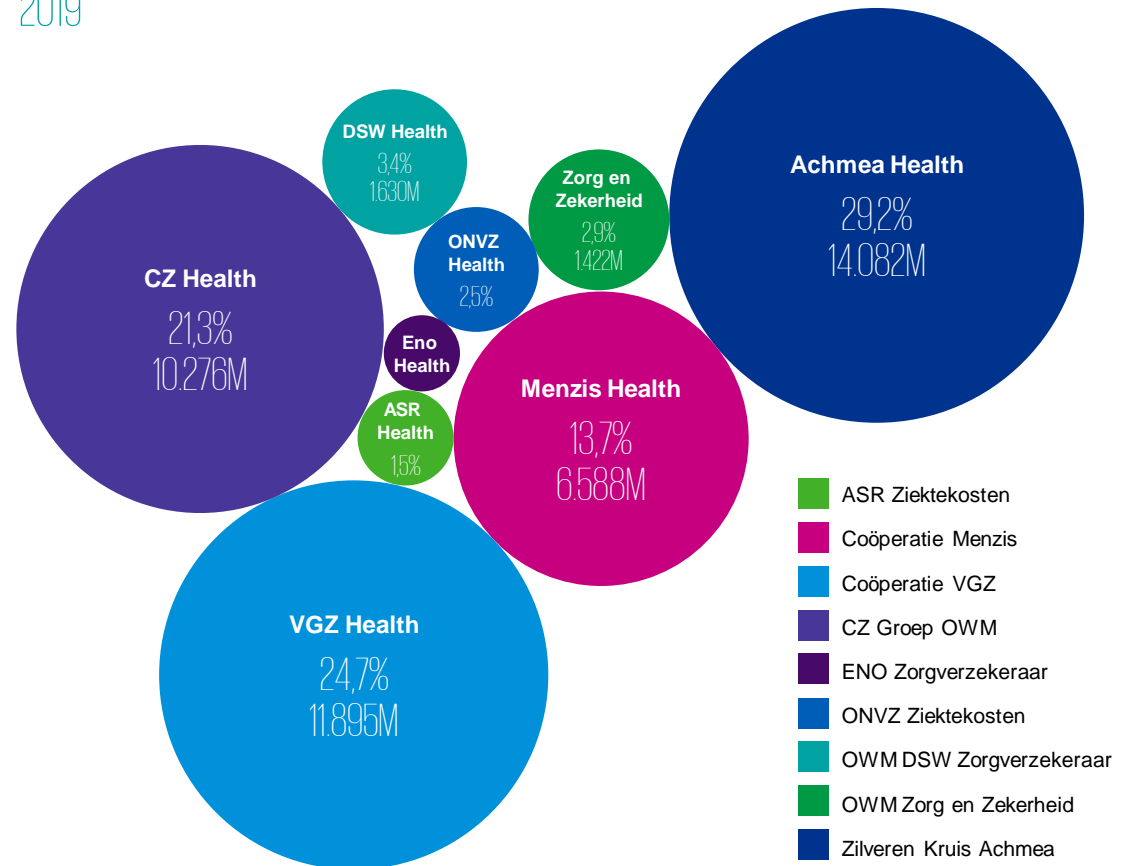
Marktaandeel zorgverzekeraars

- De Nederlandse zorgverzekeraarsmarkt is in lijn met voorgaande jaren stabiel.
- EUCARE (statutaire zetel in Malta) is nieuw in 2019. Evenals iptiQ, gevestigd in Luxemburg, valt EUCARE daarmee niet onder toezicht van DNB en hebben wij daarom niet opgenomen in ons marktonderzoek. Op basis van andere openbare data hebben wij vastgesteld dat de marktaandelen van EUCARE, respectievelijk iptiQ, 0,3% en 1,2% bedragen.
- Naast EUCARE en iptiQ zijn er nog 9 andere zorgverzekeraarsgroepen actief binnen de markt, waaronder in totaal 24 verzekeraars vallen.
- Er zijn 4 grote verzekeraarsgroepen actief welke gezamenlijk 88,8% marktaandeel hebben, een daling van 0,3% ten opzichte van 2018. De resterende 11,2% is daarbij verdeeld naar DSW (3,4%), Zorg en Zekerheid (2,9%), ONVZ (2,5%), ASR (1,5%) en Eno (0,9%) en overige partijen.

Figuur 4.1 Marktaandeel zorgverzekeraars o.b.v. brutopremies

Individuele spelers o.b.v. bruto premie (EUR in mil.)

2019

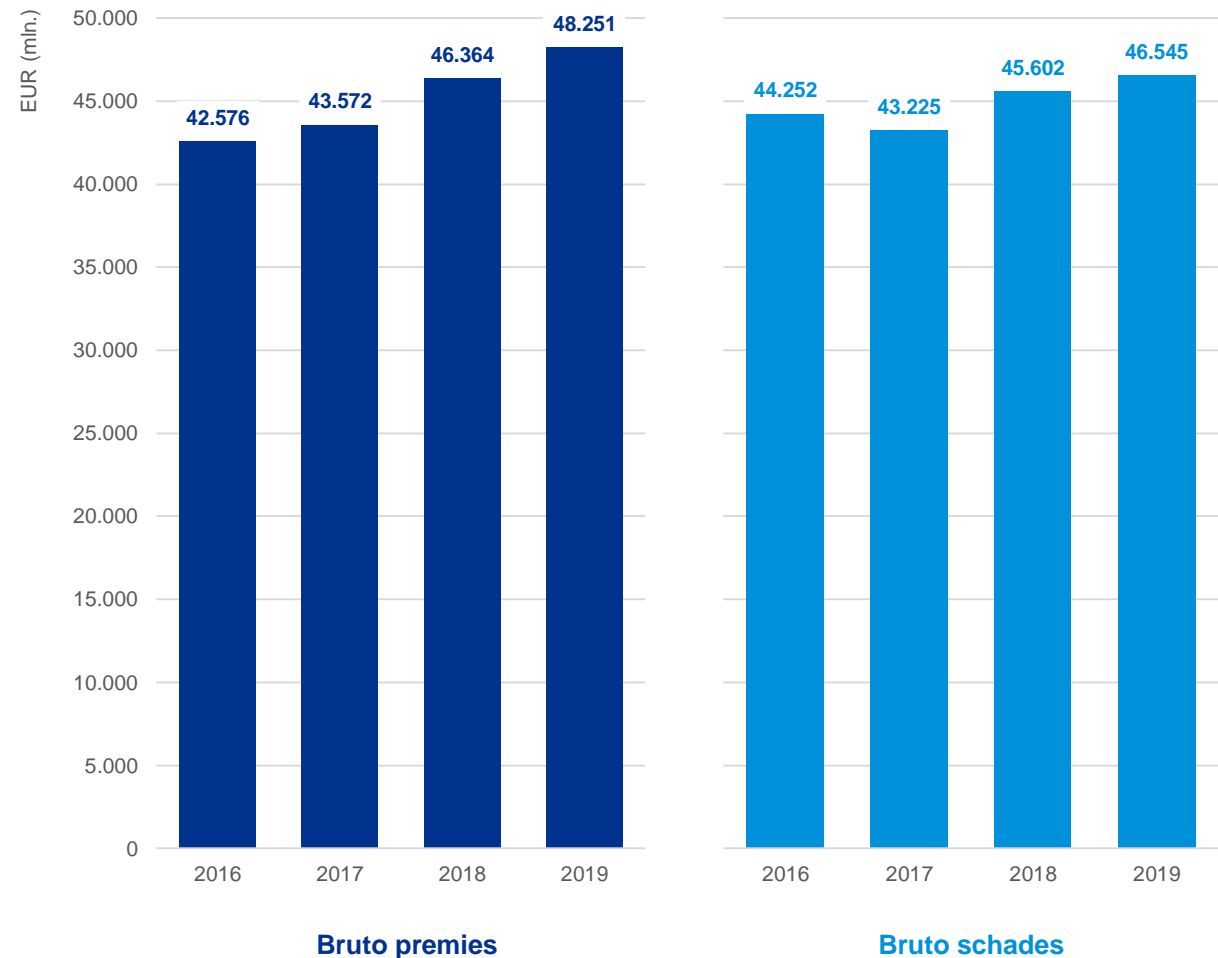

Brutopremies én brutoschades blijven stijgen

- De brutopremies in 2019 zijn aanzienlijk toegenomen ten opzichte van 2018. Het betreft een stijging van EUR 1,9 miljard (+4%).
- Deze stijging kan grotendeels worden verklaard door een toename van de verzekeringspremie per verzekerde. In lijn met de trend in ons verzekeringsonderzoek 2018, was zichtbaar dat de premie in 2019 zou gaan stijgen omdat verzekeraars minder uit hun eigen vermogen zouden gaan financieren. Ook voor het jaar 2020 wordt wederom een stijging verwacht, mede als gevolg van de wetswijziging waarbij de maximale collectiviteitskorting van 10% naar 5% is teruggebracht.
- De stijging van de zorgkosten in 2019 met ruim EUR 0,9 miljard (+2,1%) is kleiner dan die over 2018 (EUR 2,4 miljard, +5,5%) Deze afvlakking is het resultaat van de hoofdlijnenakkoorden opgelegd door het ministerie van VWS, Verzekeraars moeten her zelf ook invulling gaan geven door aanpassingen in hun strategie (meer focus op waarde gericht inkopen en preventie)

Tabel 4.1 Ontwikkeling brutopremies en brutoschades

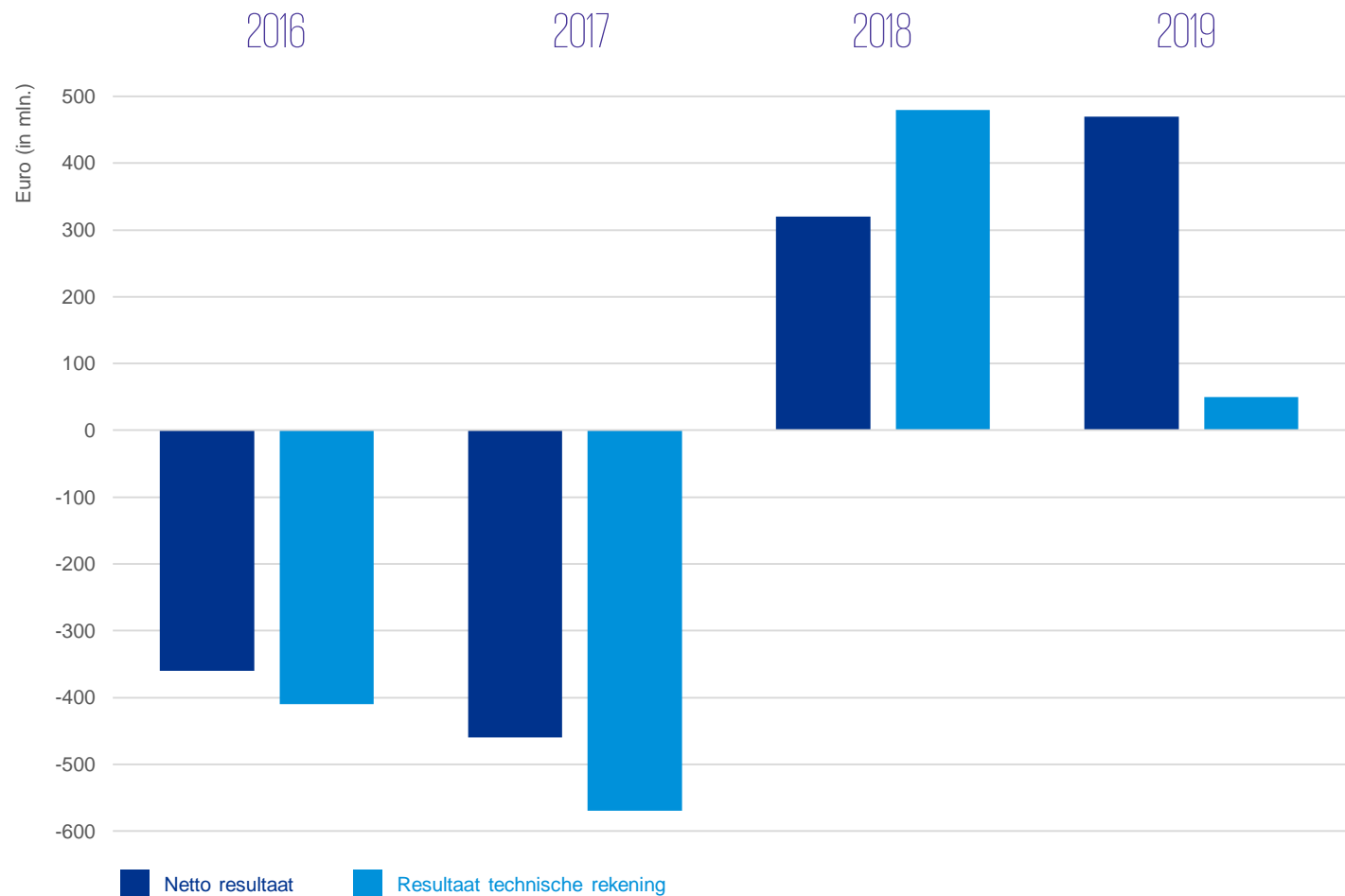

Positief nettoresultaat in de zorgverzekeraarsmarkt

- Na enkele jaren van een dalend c.q. negatief resultaat is vanaf 2018 weer een positieve trend zichtbaar. Waar in 2018 de negatieve beleggingsopbrengsten nog voor een verlaging van het nettoresultaat zorgden, zien wij in 2019 een omgekeerd effect.
- In 2019 is het resultaat van de technische rekening slechts licht positief, als gevolg van een stijging van de zorgkosten en inzet van de reserves om de premiestijging te beperken; er is echter sprake van een toename van het nettoresultaat als gevolg van de positieve beleggingsopbrengsten.

Tabel 4.2 Resultaat technische rekening vs. Nettoresultaat*

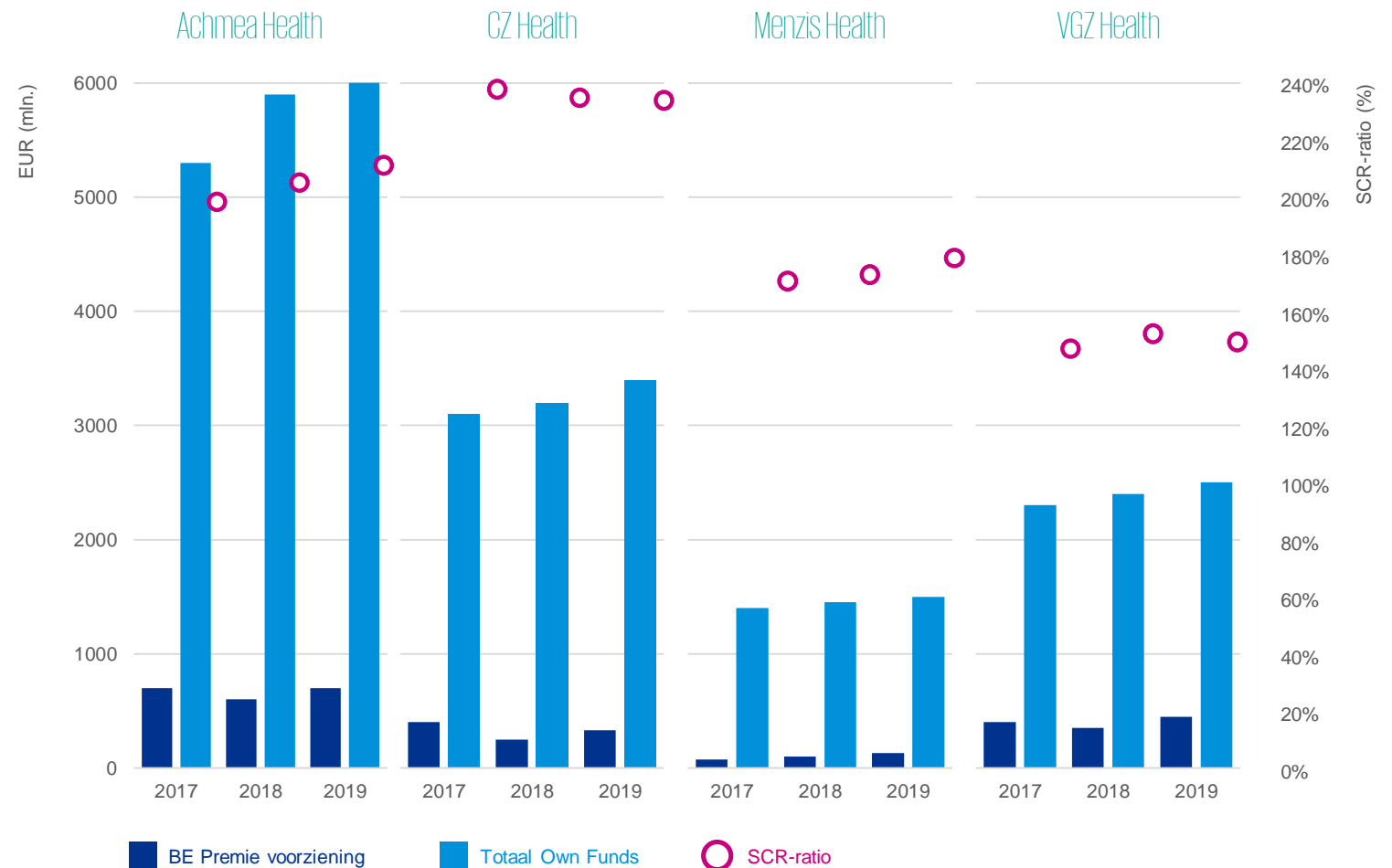
*Het verschil tussen het 'resultaat technische rekening' en het 'nettoresultaat' wordt primair verklaard door de beleggingsopbrengsten

Reserves ingezet om premiestijging te beperken

- In deze figuur is de ontwikkeling van de Own Funds en de SCR-ratio weergegeven, in combinatie met de Best Estimate Premievoorziening welke de niet-kostendekkende premievoorziening als gevolg van premieruggave aan de verzekerde nagenoeg benadert.
- Zichtbaar is dat, ten opzichte van 2018, bij alle vier de verzekeraarsgroepen sprake is van een stijging van de Own Funds en een gelijkblijvende of gestegen SCR-ratio. Als gevolg van de toegenomen Own Funds (en daarmee het surplus) zien wij eind 2019 ook weer een stijging in de Best Estimate Premievoorziening. Hiermee kan geconcludeerd worden dat, in vergelijking tot 2018, zorgverzekeraars weer een groter deel van hun reserves hebben ingezet ten behoeve van de premieruggave aan de verzekerde.

Tabel 4.3 Ontwikkeling premie i.r.t. Own Funds & SCR-ratio

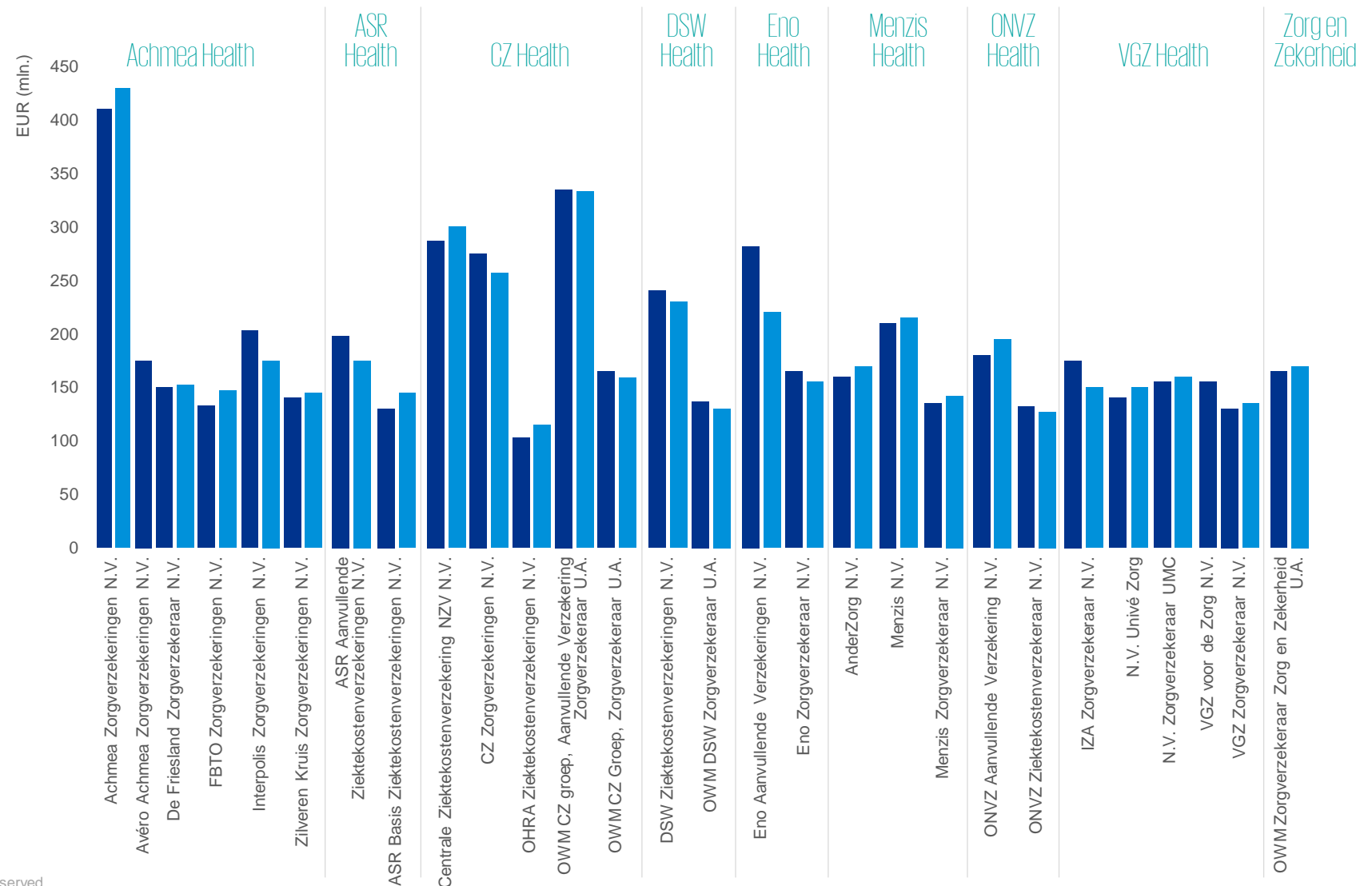

Solvency II-ratio zorgverzekeraars neemt af

— Gemiddeld is over de markt een kleine daling van de SII-ratio zichtbaar van 0,6 procentpunt ten opzichte van 2018, over het algemeen zijn de SCR-ratio's echter stabiel.

— Eno Aanvullende Verzekeringen N.V. laat in 2019 een grote daling van de SCR-ratio zien van ongeveer 62%. De daling van de ratio is het gevolg van een toename van de verzekerde aantallen en de premieomvang, waardoor het vereiste kapitaal (de SCR) is toegenomen. Dit, gecombineerd met een afname van de Own Funds zorgt voor een sterke daling van de SII-ratio. Ondanks deze daling bedraagt de ratio nog ruim 219%.

Tabel 4.4 Ontwikkeling SII-ratio

■ 2018
■ 2019

Outlook naar de
toekomst: wat kunnen
we verwachten in de
2020-rapportages?

Outlook: wat kunnen we verwachten in de 2020-rapportages?

COVID-19 pandemie

**Solvency II
&
IFRS 17**

**Opkomende risico's en
risicomanagement:**

Emerging Risk Radar CRO Forum
&
Benchmark risicomanagement

Klimaatrisico

Cyberrisico

Free Capital Generation

**Wijzigingen voor
zorgverzekeraars:
risicoverevening**

**Schadeverzekeraars:
rekenrente voor
letselschades**

Een vooruitblik op de impact van de COVID-19-pandemie

Uiteraard zal de COVID-19-pandemie een prominente plek innemen in de rapportages van verzekeraars over 2020. Ten tijde van het opstellen van de SFCR-rapportages over 2019 was de COVID-19-pandemie ook al in Europa. De impact van deze pandemie kon toen nog niet goed worden ingeschat, maar de verwachte impact op de financiële markten en verzekeringstechnische risico's werden wel al genoemd in de SFCR door verzekeraars.

Inmiddels bevinden veel landen zich al in de tweede golf van deze crisis en zijn de effecten van de eerste golf zichtbaar in de resultaten. Buiten de effecten van de pandemie op de financiële markten, zijn met name voor zorg- en schadeverzekeraars de gevolgen op dit moment het grootst.

- De zorg, en daarmee de zorgverzekeringsmarkt, staat onder druk als gevolg van deze pandemie. Voor 2020 en 2021 verwachten wij als gevolg van COVID-19 dan ook een impact op de premie-inkomsten en zorgkosten; uiteraard zijn er ook effecten zoals de uitstel van reguliere zorg die de zorgkosten in 2020 zullen dempen. Om de continuïteit van de zorg te waarborgen, zijn gedurende 2020 continuïteitsbijdrageregelingen afgesloten tussen de zorgaanbieders en zorgverzekeraars. Daarnaast zullen de meeste zorgverzekeraars deelnemen aan de landelijke solidariteits- en bandbreedteregelingen teneinde de zorgkosten op een eerlijke wijze over de zorgverzekeraars te verdelen. Voor 2020 betreffen dit afspraken over de verdeling van de variabele kosten uit de continuïteitsbijdrageregelingen, de verdeling van de kosten en bijdragen uit de catastrofereregeling en de uiteindelijke bandbreedteregeling voor het vereveningsresultaat. De maatregelen voor 2021 worden op dit moment nog uitgewerkt, waarbij wordt verwacht dat er een set van ex-postmaatregelen (onderdeel van VWS-vereveningssystematiek voor schadejaar 2021) en een uiteindelijke bandbreedteregeling voor het vereveningsresultaat zal komen.
- Waar de voorzichtige uitkomsten van de eerste COVID-19-golf nog lieten zien dat de uitval van de reguliere zorg de COVID-19 (meer)kosten min of meer opving, wordt de onzekerheid ten aanzien van de zorgkosten als gevolg van de toekomstige COVID-19-golven alleen maar groter. Steeds vaker komen ook signalen naar voren dat structurele veranderingen binnen de zorg, bijvoorbeeld verdere digitalisering, ook zullen leiden tot een stijging van de kosten. Los van de daadwerkelijke zorgkosten, verwachten wij de komende jaren dus ook aanvullende lasten als gevolg van de neveneffecten van de pandemie.

- Voor schadeverzekeraars is de impact groot, als gevolg van geannuleerde evenementen, geannuleerde reizen en door het toenemende ziekteverzuim, waarbij de gevolgen voor de gezondheid op langere termijn nu nog niet duidelijk zijn. Een verlichting wordt verwacht als gevolg van minder verkeer, minder branden en minder inbraken.
- Voor levensverzekeraars zijn de effecten, buiten die voor de overlijdensrisicoverzekeringen, pas later zichtbaar. De pandemie heeft impact op de waargenomen sterftcijfers in Nederland (en Europa). Voor veel verzekeraars zijn deze data de basis van de sterfteaannames. Het is voor deze verzekeraars daarom de vraag hoe om te gaan met deze data. Wordt de gehele pandemie als uitschieter beschouwd of heeft de pandemie ook consequenties voor de sterfte op langere termijn? Er kan worden geconcludeerd dat de onzekerheid is toegenomen, want door COVID-19 en de uitgestelde zorg wordt in eerste instantie een verhoogde sterfte verwacht, maar wordt dit wellicht in toekomstige jaren gecompenseerd doordat vooral de personen met een groter risico zijn getroffen door COVID-19.

In de SFCR-rapportages over 2020 verwachten wij zoals gezegd veel aandacht voor de COVID-19-effecten. Interessant hierbij is om te zien in welke mate verzekeraars de impact van de crisis meenemen in de beste schatting van de toekomstige verplichtingen.

Wijzigingen in de wetgeving: Solvency II en IFRS 17

Solvency II

Op 18 juni 2019 zijn de Solvency II-wijzigingen gepubliceerd in het Publicatieblad van de Europese Unie. Deze zijn van kracht vanaf de publicatiedatum, behalve de wijzigingen van toepassing op de Loss Absorbing Capacity of Deferred Taxes (LACDT); deze zijn van kracht per 1 januari 2020.

De belangrijkste onderwerpen die worden geraakt zijn:

- Classificatie van de Own Funds Tiering
- Simplified SCR-berekeningen
- SCR non-life sub-risico, o.a.:
  - Definitie van regio-specifieke parameters
  - Meenemen van herverzekering op sum insured
- SCR Market, o.a.:
  - Equity – Alternative investments en unlisted equity portfolio's
  - Spread – Credit quality steps
  - CPD – Loss-given-default
  - Type 1 exposures – Probability of default
- Criteria voor risicolimiteringstechnieken
- Groepssolvabiliteit

Deze aanpassingen zijn verdere verfijningen van de al bestaande regelgeving.

Operationeel gezien heeft dit reeds consequenties gehad voor verzekeraars, aangezien deze aanpassingen meegenomen moesten worden voor de jaarrekening van 2019.

Financieel gezien zal dit over het algemeen echter geen grote impact hebben gehad op verzekeraars.

Vooruitkijkend op de benchmark voor verzekeraars over 2020, zullen de wijzigingen van toepassing op de LACDT naar verwachting een aanzienlijke invloed hebben. Hoeveel impact deze wijzigingen precies zullen hebben, zal afhankelijk zijn van de verwachte herziening van de DNB Q&A op dit onderwerp, maar ook óf en wanneer het voorgestelde Belastingplan 2021 wordt geaccepteerd.

IFRS 17

Ook in 2020 en daarna zullen verzekeraars druk zijn met de implementatie van IFRS 17. In de jaarrekening van 2020 worden nog geen wijzigingen als gevolg van IFRS 17 verwacht. De actuele status van de IFRS 17-implementatie is dat de IASB Board eind juni 2020 de IFRS 17-richtlijn voor de verwerking van verzekeringscontracten definitief heeft vastgesteld. Een belangrijke wijziging is dat de oorspronkelijke ingangsdatum van IFRS 17 is verschoven van 1 januari 2022 naar 1 januari 2023. Hetzelfde geldt voor de invoering van IFRS 9 binnen de verzekeringssector.

Doordat onder IFRS 17 vergelijkende cijfers moeten worden opgesteld in de jaarrekening, moeten verzekeraars feitelijk over 2022 al volgens IFRS 17 rapporteren.

Voor Europese verzekeraars is het echter nog van belang dat de Europese Commissie (EC) de IFRS 17-richtlijn goedkeurt alvorens deze in de Europese Unie (EU) mag worden toegepast. De EFRAG (de Europe Financial Reporting Advisory Group) adviseert de EC en zal naar verwachting eind maart 2021 met een definitief advies komen.

Opkomende risico's en risicomanagement

Emerging Risk Radar van het CRO Forum

Op 30 juni 2020 heeft het CRO Forum de [Emerging Risk Radar 2020](#) gepubliceerd. De Emerging Risk Radar is een samenvatting van de opkomende risico's en gerelateerde trends die impact kunnen op de verzekeringssector in de komende tien jaar. In de Radar worden de verschillende risico's gekwalificeerd als laag, gemiddeld en hoog risico op basis van verwachte impact. Zowel de lijst van geïdentificeerde risico's als de timing ervan zijn gebaseerd op de expert-opinie van de Emerging Risk Initiative (ERI)-werkgroep van het CRO Forum. In de Radar update 2020 zijn de volgende risico's toegevoegd:

- Skills Shortage and Reskilling: dit risico onderkent bepaalde trends, zoals een dreigend tekort aan arbeiders met bepaalde vaardigheden vanwege aankomende pensionering van de 'Baby Boomers'-generatie.
- Plastics and Microplastics: toegevoegd vanwege milieu- en gezondheidsrisico's gerelateerd aan de aanhoudende aanwezigheid van plastic afval in het milieu.
- Digital Misinformation: dit risico onderkent de dreiging van toenemende technologische ontwikkelingen die het mogelijk maken om geloofwaardig nep-nieuws te creëren (video's, foto's, geluidsopnames, etc.).

Een gebeurtenis die het opkomende risicolandschap drastisch heeft veranderd in 2020 is de COVID-19-pandemie. Hoewel op dit moment de effecten hiervan nog niet volledig bekend zijn, heeft dit al wel geleid tot het revalueren van een aantal risico's in de Radar. Dit betreft 'Pandemics', 'Geopolitical conflict' en 'Protectionism'.

Over het CRO Forum: het CRO Forum bestaat uit Chief Risk Officers van multinational (her)verzekeraars voornamelijk uit Europa. Het CRO Forum focust zich op de best practices in risk management en deelt daarbij hun inzichten in opkomende en langetermijnrisico's voor de verzekeringssector middels publicaties en papers.

Benchmark risicomanagement

De professionalisering van de risicomanagementfunctie (RMF) binnen verzekeraars neemt steeds verder toe. Dit wordt mede veroorzaakt door verhoogde aandacht van de toezichthouder. Hierbij komt de ambitie om het risicomanagementraamwerk meer integraal neer te zetten en om de opzet, het bestaan en de werking aantoonbaar te maken, steeds vaker expliciet naar voren.

Om inzicht te krijgen in de huidige status van het volwassenheidsniveau van het risicomanagementraamwerk in de Nederlandse verzekeringssector, heeft KPMG Advisory N.V. in 2020 een benchmarkstudie uitgevoerd. Onderstaande punten zijn en zullen naar verwachting in de toekomst over het algemeen steeds belangrijker worden voor de RMF bij verzekeraars:

- Het beheersen van niet-financiële risico's, zoals cyber- en IT-risico, datakwaliteit- en modelrisico, people-risico, procesrisico, integriteit-, compliance- en reputatierisico en risico's in crisissituaties zoals de huidige pandemie.
- Het dragen en uitdragen van het risicobewustzijn binnen de organisatie als geheel, ook in cultuur en gedrag.
- Verdere professionalisering van het risicomanagement in de eerste lijn, zodat de druk op de tweede lijn wordt verminderd en er voldoende capaciteit beschikbaar is voor daadwerkelijke tweedelijnsactiviteiten.
- De inzet van GRC-tooling om daarmee de mogelijkheden voor risicobewust besturen te vergroten.
- De aantoonbaarheid van de uitvoering van de key controles.

Tijd voor verzekeraars om zich schrap te zetten voor de energie- en klimaattransitie

Klimaatrisico

Klimaatneutraal zijn in 2050, dat is de ambitie van de Europese Commissie (EC). Onlangs heeft de EC haar klimaatdoelstellingen vertaald naar een routekaart om de economie van de EU verder te verduurzamen (de Europese Green Deal¹). Een succesvolle transitie naar een klimaatneutrale EU zal inspanningen vergen van alle sectoren, en dus ook van de verzekeraars. Vanuit de markt (consumenten en investeerders) maar ook vanuit de regelgevers zal er toenemende vraag zijn naar transparantie op het gebied van duurzaamheid door verzekeraars, bijvoorbeeld in de keuze van sectoren waarin wordt belegd, of het aanbod van producten die als 'groen' kunnen worden gekenmerkt.

Daarnaast is de verwachting dat er vanuit de EU, vanuit prudentieel toezicht en vanuit investeerders, meer aandacht zal zijn voor het beheersen van klimaatrisico's. Uit een recent gepubliceerd stuk van EIOPA² blijkt dat op dit moment slechts 1 op de 10 verzekeraars in Europa aandacht besteedt aan klimaatrisicoanalyses in de ORSA (Own Risk and Solvency Assessment), terwijl DNB in haar Good Practice over klimaatrisico's bij verzekeraars expliciet aangeeft dat ze dit wel verwacht³. De impact van het klimaatvraagstuk voor verzekeraars is daarmee tweeledig:

- 1. Inside-out:** Verzekeraars zullen zich moeten voorbereiden op aankomende wet- en regelgeving ten aanzien van disclosures op het vlak van klimaat en duurzaamheid (bijv.: invulling van de Non-Financial Reporting Directive en de EU Sustainable Finance Taxonomy). Een aantal verzekeraars heeft zichzelf ook verplicht om het CO₂-gehalte van haar beleggingsportefeuille terug te dringen in lijn met het Klimaatcommitment voor de Nederlandse financiële sector.
- 2. Outside-in:** Verzekeraars zullen de weerbaarheid van hun bedrijfsstrategie ten aanzien van klimaatverandering in kaart moeten brengen en klimaatrisico's verder moeten integreren in hun bestaande risicomanagement. Rapportages op basis van de aanbevelingen van de Taskforce on Climate-related Financial Disclosures (TCFD) zullen steeds vaker gevraagd worden en naar verwachting ook worden opgenomen in EU-regelgeving. We merken hierbij verder op dat de meest effectieve veranderprocessen pas echt tot stand komen indien verzekeraars de geïdentificeerde risico's ook kunnen omzetten in nieuwe kansen.

¹ https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_nl

² https://www.eiopa.europa.eu/content/eiopa-consults-supervision-use-climate-change-scenarios-orsa_en

³ <https://www.toezicht.dnb.nl/en/3/50-237997.jsp>

Er ligt een grote uitdaging voor verzekeraars om zicht te krijgen op alle materiële risico's die het gevolg kunnen zijn van de energie- en klimaattransitie. De verwachting is dat verzekeraars hier op korte termijn verdere invulling aan gaan geven, deels aangedreven door de toenemende verwachtingen van Europese en lokale toezichthouders en de Europese Commissie.

Cyberrisico

Het risico op data-, IT- en cyberincidenten blijft één van de grootste bedrijfsrisico's wereldwijd. In de [Allianz Risk Barometer 2020](#) staat dit risico op nummer 1. De huidige pandemische crisis leidt op het eerste gezicht wellicht de directe aandacht voor cyberrisico af, maar het belang van een stabiele digitale infrastructuur is natuurlijk alleen maar toegenomen. Verzekeraars vormen een kwetsbare groep, als financiële instelling met veel (privacy-gevoelige) informatie in een dikwijls complex IT-landschap. Verzekeraars handelen in vertrouwen: de polishouder en aandeelhouders verwachten dat verzekeraars beloftes nakomen en kundig en efficiënt zijn in hun operatie. De regelgevers en toezichthouder sturen op een verdere verbetering van het cyberrisicoraamwerk, onder andere middels een rapport van [EIOPA](#), aanpassingen in het [DNB toetsingskader informatiebeveiliging](#) en explicitering van het [DNB toetsingskader uitbesteding door verzekeraars](#). Voor Enterprise Risk Management- en Cyber Risk Management-afdelingen van verzekeraars is het essentieel om invulling te geven aan deze ontwikkelingen in het verbeteren van het cyberrisicoraamwerk.

Voor schadeverzekeraars kent het cyberrisico uiteraard ook een commerciële kant, middels het aanbieden van cyberverzekeringsproducten. Zowel voor de zakelijke als de consumentenmarkt lijken deze producten de komende jaren verder in populariteit toe te nemen. Met deze groei is ook hier een toenemende volwassenheid in het beheersen van de (verzekeringstechnische) risico's nodig. Verzekeraars die deze producten aanbieden, zullen de groei op een weloverwogen wijze inpassen in hun bestaande portefeuille. Gelijktijdig bereidt de regelgever zich voor op noodzakelijke toekomstige [richtlijnen en toezichthoudende activiteiten](#). Hierin is aandacht voor het (systeem)risicomanagement, maar tevens voor een verduidelijking in de voorwaarden en uitsluitingen van cyberpolissen. De markt zal ook hierin verder volwassen (moeten) worden, om te zorgen dat de gedekte waarde van 'intangibles' helder is voor zowel klant als verzekeraar en om te voorkomen dat aansprakelijkheidsrechtszaken het vertrouwen in het product ondermijnen.

Cyberrisico neemt hiermee een steeds volwassener plek in het productaanbod en risicoraamwerk van de verzekeraar in. Om dit te bereiken, zullen de verzekeraars echter wel continu verbeteringen moeten doorvoeren.

Rapporteren over capital generation

Free Capital Generation

Naast reguliere winstcijfers publiceren steeds meer verzekeraars ook cijfers over hun Free Capital Generation*. De hoeveelheid Free Capital geeft aan hoeveel 'vrij' eigen vermogen een verzekeraar heeft op de Solvency II-balans: eigen vermogen boven het vereiste niveau voor een passende solvabiliteitsratio. Free Capital Generation is voor investeerders en andere stakeholders belangrijk, omdat het laat zien hoe goed een verzekeraar in staat is de solvabiliteitspositie te laten stijgen, en daarmee ruimte te creëren voor dividenduitkeringen en investeringen.

Vanuit analisten komt er steeds meer vraag naar Free Capital Generation, en daardoor neemt ook bij verzekeraars intern het belang van deze metric toe. Dat heeft NN Group er in 2020 toe gebracht om deze cijfers ook extern te publiceren. Een aantal andere grote Nederlandse verzekeraars (Aegon, ASR en Achmea) deed dat al langer. Omdat het publiceren van Free Capital Generation-cijfers geen wettelijk vereiste is, publiceren de meeste verzekeraars hierover in analistenpresentaties en niet in de SFCR of het jaarverslag.

*Soms worden ook andere termen gebruikt, zoals Operating Capital Generation, Organic Capital Generation, of Normalized Capital Generation

Wijzigingen voor zorgverzekeraars: de risicoverevening

Herijking HRES-parameters

In 2018 is door De Nederlandsche Bank (DNB) een onderzoek gestart naar de parameters gebruikt voor het bepalen van de kapitaalsvereisten voor verzekeringstechnische risico's van Nederlandse basiszorgverzekeraars onder Solvency II. Het karakter van het Nederlandse basiszorgstelsel, met als fundament de risicoverevening, zorgt er namelijk voor dat Nederlandse basiszorgverzekeraars een niet vergelijkbaar risico lopen ten opzichte van andere Solvency II-landen. Daarom is bij de invoering van Solvency II besloten om de standaardparameters voor het premie- en reserverisico voor Nederlandse basiszorgverzekeraars te kalibreren op uitsluitend data van Nederlandse basiszorgverzekeraars. DNB is verantwoordelijk voor het uitvoeren van deze kalibratie en bepaalt daarmee de Health Risk Equalisation System (HRES)-parameters.

Twee specifieke omstandigheden in het Nederlandse basiszorgverzekeringstelsel die leiden tot complicaties bij de kalibratie van de HRES-parameters voor premie- en reserverisico zijn:

- het fenomeen van de vereveningsbijdragen die ontvangen of betaald worden, ook na de contracthorizon van één jaar;
- de kapitaalopslagen en -afslagen op de technische premie die jaarlijks door (basis)zorgverzekeraars worden toegepast.

Over het algemeen is de marktconsensus onder verzekeraars dat de kapitaalsvereisten hoger zijn dan het risico dat de verzekeraar loopt. Het is echter nog niet duidelijk of dit door DNB ook vertaald kan en mag worden in een aanpassing van de HRES-parameter. Sterker nog, een toename van het kapitaalsvereiste voor verzekeringstechnisch zorgrisico is niet uitgesloten.

Diverse rechterlijke uitspraken gedurende 2019 en 2020 over te hanteren rekenrente voor letselschades

Rekenrente voor letselschades

In het geval van letselschade is verdiscontering van de kasstroom behorend bij deze schade benodigd in de bepaling van de toekomstschade. Tot 2019 werd de rekenrente die hiervoor gebruikt wordt standaard op 3% gezet: 6% rente minus 3% inflatie. In 2019 is door een aantal rechtbanken uitspraak gedaan over de hoogte van deze rente. Zij kwamen tot de conclusie dat de rekenrente (veel) te hoog was gezien de huidige marktomstandigheden. Als reactie op deze uitspraken hebben diverse letselschadeverzekeraars de rekenrente naar beneden bijgesteld met als gevolg een negatieve impact op de cijfers over 2019.

Ook in 2020 is door het Gerechtshof Den Haag een uitspraak gedaan over de rekenrente voor letselschades. Deze uitspraak stelt dat een nog veel lagere rekenrente dan bepaald in de andere uitspraken passend is. Verwacht wordt dat het Verbond van Verzekeraars met een advies komt voor een passende rekenrente. Gezien de onzekerheid omtrent de rekenrente en de recente uitspraak van het Gerechtshof Den Haag, verwachten wij dat de letselschadeverzekeraars ook in 2020 de rekenrente voor letselschades moeten beoordelen.

© 2020 KPMG Advisory N.V., een naamloze vennootschap en lid van het KPMG-netwerk van zelfstandige ondernemingen die verbonden zijn aan KPMG International Limited, een Engelse entiteit. Alle rechten voorbehouden.

De naam KPMG en het logo zijn geregistreerde merken die onder licentie worden gebruikt door de zelfstandige ondernemingen die lid zijn van de wereldwijde KPMG organisatie.